

A KORMÁNYPROGRAM VITÁJA – 1994. JÚLIUS 14.

DR. KÖVÉR LÁSZLÓ, a Fialat Demokraták Szövetsége képviselőcsoportjának vezérszónoka: Tisztelt Ház! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! "Ünnepi pillanatban állok a Magyar Országgyűlés és az egész nemzet nyilvánossága előtt, olyan pillanatban, amelyet végtelennek tűnő várakozás előzött meg, s amelyről gyakran hittük, hogy talán sosem fog eljönni" - e mondattal kezdte kormánya programjának ismertetését Antall József 1990. május 22-én. Azt hiszem, az első szabadon választott parlament képviselőinek döntő többsége - pártállásra való tekintet nélkül - valóban a sors különös kegyének tekintette, hogy jelen lehetett abban a pillanatban.

Ma a második szabad és demokratikus választás utáni kormány programját vitatjuk. De mennyire más ez a mai nap, mennyire más ennek a pillanatnak a hatása! Noha nemcsak azért, mert erről a pillanatról nagyon sokan remélték, hogy tényleg sohasem fog eljönni... (Szórványos taps)..., nemcsak azért, mert akkor, 1990-ben az ellenzékben maradtak egy nagy része is úgy érezte, hogy győzött, ma pedig a kormányra, hatalomba jutottak egy része is úgy érezheti, hogy veszített - hanem elsősorban azért, mert négy év inkább idegfeszítő, lélekölő, semmint felemelő küzdelmei után mára el-vesztettük mindazokat az illúziókat, amelyeket hajdanán a rendszerváltásnak nevezett történelmi kísérlet rövid távú sikerességéhez fűztünk. Akkor az Antall-kormány érezte úgy, mintha a külvilág, a polgárok tömegei a kelletténél kissé nagyobb közönnyel vagy egyenesen fenntartással néznék a nagyvállalkozást. Ma pedig mintha fordítva lenne: kívül a választók körében tapasztalható óriási várakozás, s ezzel ellentétben a Ház falain belül uralkodik nem kevés fenntartás és némi aggodalom.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Az előadás előtt nézzük, mit is várhatunk, mire újra legördül a függöny. A szereplők jelentős részének neve és arca ismert. Nem állíthatjuk, hogy korábbi szerepeikben osztatlan sikert arattak volna, bár alakításuk, sajnos, nem egyszer maradandó és felejthetetlen volt. Nem vitatható, hogy pocsék volt a darab, rosszak a kulisszák, s a rendező is más országból érkezett.

Most minden másként van. A kulisszák belföldi gyártmányúak, s noha sűgők most is vannak, maguk a szereplők írják és rendezik a darabot. Lássuk tehát a szöveggönyvet, amely "A Magyar Köztársaság kormányának programja" prózai címet viseli!

Kiindulásképpen fel kell tennünk a következő kérdéseket:

Melyek a program fő célkitűzései?

Összhangban állnak-e ezek a célkitűzések egymással?

Tartalmazza-e a program azokat az eszközöket, amelyekkel a célkitűzések elérhetők?

Hogyan viszonyul a program választási ígéreteikhez?

Összességében: megvannak-e annak feltételei, hogy ez a program az országnak hasznot hozó módon végrehajtható lesz, azaz követheti-e taps az előadást?

Nem utolsósorban pedig azt a kérdést is fel kell tennünk: az ellenzék pártjaiból csupán a kulissza egyes elemei lesznek-e, vagy legalább statisztaszerep azért jut számukra?

Tisztelt Képviselőtársaim! Nehéz tartalmas bírálatot írni és mondani a most beterjesztett kormányprogramról. Nehéz, mert bosszantóan üres. Beterjesztése a parlament elé az új koalíciós kormány megalakulása óta zajló - pontosabban megalakulását megelőző - események egyik jellegzetes darabja. Kezdődött a kormányalakítással, amelynek eredményeképpen a szakértői kormánnyal kapcsolatos ígérek és várakozások helyett csupa pártpolitikus kapott miniszteri tárcát. A félreértések elkerülése végett mi ezt helyesnek tartjuk, de az ígérek nem erről szóltak. Aztán folytatódott az új parlament elé kerülő első két törvényjavaslattal, amelynek indoklására még csak időt sem vesztegettek a beterjesztők. Az előző kormány legrosszabb pillanatait idézi az a sajtón keresztül zajló üzenet, amely felelős állami hivatalok vezetőit próbálja idő előtti távozásra bírni, bizonytalanságot okozva ezzel az államigazgatásban és az új kormány rossz hírét keltve külföldön.

Nem növeli az új kormány szavahihetőségét az sem, hogy még hivatalukba se lépett miniszterei máris tárcájuk költségvetésének növeléséért lobbyznak, miközben a jövő pénzügyminiszter az államigazgatási költségek csökkentésével tervezi enyhíteni a költségvetés hiányát.

Az MSZP május 10-e óta, vagyis több mint két hónapja tudja, hogy négy évig a magyar kormány vezető pártjaként fog működni. Nemcsak szakértelemre nem vall, hanem kimondottan aggasztó, hogy ez az idő kevés volt a párt gazdaságpolitikusai és szakértői számára egy részletesebb, konkrétabb, a gazdaság különböző területeit összefüggéseiben kezelő gazdaságpolitikai program kidolgozására. A kép még lesújtóbb - bár ahogy itt az előző véleményeket hallottam, talán éppen ez a magyarázat -, ha figyelembe vesszük, hogy több mint öt hete az SZDSZ gazdaságpolitikai szakértői is e programon dolgoznak.

Nézzük meg azonban közelebbről, mit is tartalmaz ez a program! Ha megvizsgáljuk a program fő célkitűzéseit, be kell lássuk, nem tudunk velük nem egyetérteni. Mert ki ne értene egyet ma egy modern Magyarország megteremtésének programjával, a magántulajdonon alapuló gazdaság megteremtésével, az oktatási rendszer fejlesztésével, a tudomány támogatásával, a kultúra értékeinek megőrzésével, sokszínűségének tiszteletben tartásával, a társadalmi és szellemi élet felvirágoztatásával, Magyarország európai integrációjának meggyorsításával, a szomszéd népekkel való megbékélésre való törekvéssel, a nemzeti megbékélés, a társadalmi párbeszéd igényével és hasonlókkal?

Vagy lejjebb szállva a szöveg mélységeibe: vajon ki vitatná, hogy "a gazdaságpolitika főbb feladatai közül előtérbe kerül a válságkezelés, a növekvő eladósodással együtt járó finanszírozási problémák és a gyorsuló infláció elkerülése, valamint a gazdaság működési zavarainak elhárítása"? Hogy ösztönözni kell a beruházásokat és a megtakarításokat; hogy egyszerre kell fellépni a gyors eladósodás, a növekvő infláció és a további elszegényedés ellen; hogy a következő négy év gazdaságpolitikáját a válságmenedzselés, a gazdaság folyamatos működőképességének fenntartása érdekében tett erőfeszítések, az átmenet - ezen belül a privatizáció és a szerkezetváltás felgyorsítása - és a tartós gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése együtt kell jellemezze?

Ki ne értene egyet első olvasatra a kijelentéssel: megkülönböztetetten kell kezelni a foglalkoztatás növelését úgy, hogy közben megszűnjön a kapun belüli munkanélküliség, miközben folytatni kell a következetes antiinflációs politikát, meg kell akadályozni a külső és belső egyensúly gyors romlását, a szociális feszültségek további éleződését. S mindennek feltétele, hogy a gazdasági recessziót, illetve a mélypont körüli stagnálást megalapozott gazdasági növekedés váltsa fel.

Az itt vázolt célrendszer - a programkészítők bevallása szerint is - több ponton ellentmondásokat tartalmaz. Amikor elolvastuk a Magyar Köztársaság kormányának programját, éppen ennek részletes kifejtését kerestük benne, hogyan lehet megindítani a megalapozott gazdasági növekedést.

A szöveg készítői nem követték el azt a hibát, amelyet Antall József 1990-ben. Nem köszönik meg az MDF-nek, hogy rendben adta át az országot, hanem szigorúan sorba veszik a gazdasági helyzet mutatóit, s ebből egy már-már apokaliptikus kép bontakozik ki. E képet miniszterjelöltek nyilvánosság előtt tett nyilatkozatainak sora teszi napról napra sötétebb tónusúvá.

A tárgyilagosság kedvéért el kell mondanunk, hogy nemcsak az elmúlt négy év mulasztásairól, de az azt meg-előző 40 év tévútjáról, rendkívül súlyos örökségéről is esik néhány szó.

Végül, a szöveg 7. oldalán az is kimondatik, hogy: "Az országot sújtó, a lakosság tűrőképességét próbára tevő válság következménye nem egyszerűen konjunkturális visszaesés, hanem mély és átfogó átalakulási, transzformációs válság, amelyre egyszerre jellemző a termelés és külkereskedelem hanyatlása, a munkanélküliség, a költségvetési hiány, a beruházások visszaesése, a versenyképesség további romlása."

Zárójelben jegyzem meg, hogy a mondat többszöri elolvasása után érdeklődve kerestem azokat a program-pontokat, amelyek az országban élő többség nyelvének ápolását célul tűznék ki a kormány elé, hasonló és egyébként helyeselhető módon a kisebbségek nyelvének ápolásával. Sajnos azonban hiába!

Tovább folytatva az idézetet: "Erre a válságra nem adnak megoldási módszert a gazdaságélénkítés hagyományos eszközei, a kormánynak új megoldásokat kell keresnie." Amikor elolvastuk a Magyar Köztársaság kormányának programját, éppen annak részletes kifejtését kerestük benne, melyek azok az új megoldások, amelyeket - a baloldali blokk választási kampányát figyelve - rég megtaláltnak hittünk.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A beterjesztett programot szemügyre véve, különös élményünk támadt. Boldogult úrfikorunk kedvenc underground-zenekarának egy dalszövege jutott eszünkbe: kezdődik újra az előző ötéves terv. A kormányprogram mögül ugyanis egykori ötéves tervek ismerős arcvonásai sejlenek fel. No, nem azért, mintha a megvalósítás során állandóan makrancoskodni kezdő tervszámokkal lenne megint dolgunk, inkább a módbeli segédigék gyakoriságának szembeötlő azonossága miatt. (Derűlség.) Akárcsak a hajdanvolt ötéves tervek, ez a program is a "legyen" segédigére épül, részleteiben és egészében is. Azt kell mondanunk, hogy e tekintetben a program teljes egyetértésünket bírja. Hogy ne kelljen elveszni a részletekben, úgy is összefoglalhatnánk a közös nevezőt, hogy: legyen minden jó! (Derűlség.)

De most - vállalva az ünneprontás ódiumát - hadd feszegezzük egy kicsit azt a kérdést, hogy hogyan? Hogyan lehetne egyszerre megteremteni a gazdasági növekedés feltételeit és mérsékelni a munkanélküliséget, javítani a külső-belső egyensúlyt, fékezni az inflációt s tompítani a szociális feszültségeket? Hogyan lehetne duplájára növelni a mezőgazdasági támogatásokat - mint azt a miniszterjelölt ígérte a Népszabadságban -, amikor a kormányprogram szerint a mezőgazdasági támogatások nem növelhetők az ágazat igényeinek megfelelően?

Hogyan lehetne biztosítani a hazai piac védelmét, ha ehhez nem kívánnak igénybe venni protekcionista eszközöket? Hogyan lehet csökkentendő költségvetési kiadások mellett finanszírozni az oktatás és a továbbképzés kiterjesztését, az egy-három éves, a foglalkoztatási alapból fizetett gyakornoki rendszer bevezetését a friss diplomások számára? Állami támogatásban részesíteni a munkanélkülieket foglalkoztató nonprofit szervezeteket, és átvállalni a társadalombiztosítási járulék vagy a munkabér egy részét a régóta munkanélkülieket foglalkoztató vállalkozásoktól? Hogyan lehet növelni az infrastrukturális beruházások volumenét, a környezetvédelmi kiadásokat?

Sorakoztathatnánk még a kérdéseket, de a választ valamennyire röviden is megadhatjuk: sehogya. Ha nem tudnánk, hogy ez a program két kiváló és elismert szakemberekkel rendelkező párt együttes munkája, itt-ott dilettantizmusra kellene gyanakodnunk. De szerintünk a program kívánságlistává szelídülésének és ellentmondásosságának okai nem a szaktudás hiányában, hanem politikai tényezőkben keresendők. A program és a különféle nyilatkozatok olvastán olyan benyomásunk támadt, hogy szinte mindenki egyetért abban, a mai gazdasági helyzet súlyos megszorító intézkedéseket igényel, kivéve persze azt a területet, amelyért ő a felelős.

És a program arról tanúskodik, hogy - mint a régi szép időkben - valamennyi érdekcsoport érvényesíteni is tudta akarátát. Az eltérő érdekek és elképzelések össze-hangolása így nem is sikerülhetett. S ha már ez papíron sem ment, el tudjuk képzelni, mi jön még, amikor valódi tétékért indul meg a harc.

Mindennek a következményei könnyen beláthatók. Akárcsak régen, az ötéves tervek és reformkoncepciók virágzása idején, a végeredmény az lesz, hogy mindenki kap majd valamit, ha nem is mindent, amit kapni szeretne. Ám már az is elegendő lesz ahhoz, hogy ne legyen mód kiforrott gazdasági elképzelések érvényesítésére és a hosszú távú kibontakozásra. Azt is mondhatnánk, hogy egyenként sem lesz boldog senki, együttesen pedig mindenki rosszul jár.

Mint emlékezetes, az MDF 1990-ben hivatalba lépett kormánya meglehetősen szűkszavú fogalmazványt terjesztett a tisztelt Ház elé. Erre reagálva a Fidesz akkori vezérszónoka a nemzeti megújulás kormányának inkább a semmitmondás kormánya címet adományozta volna. A Horn-kormányt, ha csak a kormányprogram terjedelmét nézzük, ez a veszély nem fenyegeti. Áttekintve a kormányprogramot, úgy látjuk, a Horn-kabinet sokat akarván mondani, végül nem a semmitmondás, hanem a nagyotmondás kormánya lesz. (Derűlség.)

Tisztelt Képviselőtársaim! Figyelembe véve azt a le-hangoló képet, amelyet - tán megalapozottan - a jelenlegi helyzetről fest a szöveg, s egybevetve azzal a tanácsalansággal, amely a bőbeszédűség mögül árad, önkéntelenül is felvetődik bennünk a gondolat: talán elkelne egy kis kívülről vagy inkább felülről jövő segítség. S ha már a Kereszténydemokrata Néppártot nem vonták be a koalícióba, tán meg kellene fontolni, hogy a koalíció legalább az MSZP hívó tagozatának közbenjárását igénybe vehetné az égiekkel való közvetlen kapcsolat megteremtése érdekében. (Derűlség. - Taps az ellenzék padsoraiban.)

Nincs azonban kizárva, hogy nem a programból kibontakozni látszó jövő oly sötét, csupán a szemüvegünk. Ezt támasztják alá a kijelölt miniszterelnök úr, Horn Gyula sajtóban megjelent szavai. Idézem őket: "Nép-szerúséget rontó politikát semmiképpen sem tudnék vállalni, mert bármennyire is rossz az ország helyzete, annyira mégsem katasztrofális, hogy csak népszerűtlen intézkedések jelenthetik a megoldást. Van kiút, van lehetőség a legnagyobb gondok megoldására, de csakis szociális érzékenység érvényesítésével. Én semmiképpen sem leszek partner egyetlen olyan lépésben sem, amely egyoldalúan rontaná a társadalom döntő

többségének helyzetét. Eddigi ismereteim alapján úgy látom, hogy ilyen lépésekre nem kerül majd sor. Eggyel számolni kell, nem olyan ütemben javul az állampolgárok helyzete és esélyegyenlősége, ahogy azt elvárnánk. Ha bizalommal lesznek az új kormányzat iránt, akkor lépésről lépésre meg lehet oldani a feladatokat. Az emberek biztosak lehetnek abban, hogy négy éven belül lényegesen javul a helyzetük, életfeltételeik, biztonságérzetük."

Szót sem érdemelne a kijelölt miniszterelnök úr e nyilatkozata, ha a kampány hevében hangzott volna el, azon számolatlan, hasonló kijelentés sorában, amelyekre a választók úgy emlékeznek vissza, szemben némely szocialista politikussal, mint bizonytalan tartalmú, de határozott ígéretekre. Az idézett interjú azonban jóval a választások után, június 27-én volt olvasható a Magyar Hírlapban. Ugyanabban a számban, amelynek mellékleteként megjelent az MSZP és az SZDSZ koalíciós megállapodása, melyre a kormányprogram épül. Vajon olvasta-e azóta a kijelölt miniszterelnök úr leendő kormánya programját és leendő pénzügyminisztere nyilatkozatait?

Vajon megítélése szerint a villamosenergia árának beharangozott emelése, a fogyasztási adó és az áfa tervezett felemelése népszerűségjavító vagy inkább nép-szerűségrontó politika? Rontja vagy nem rontja egy-oldalúan a társadalom döntő többségének helyzetét?

A programnak azon kitételei, melyek szerint a megelőző 40 év tévútjának és az elmúlt négy év mulasztásainak árát nem fizetheti meg más, mint a ma Magyarországon élő polgárok, mégpedig a fogyasztás, tehát az életszínvonal további csökkentésével - nos népszerűségjavító vagy inkább népszerűségrontó hatást érnek majd el ezek konkrét intézkedésekben testet öltve?

Vajon a program által beígért további megpróbáltatások fenntartják-e a kellő bizalmat a kormány iránt? S ha az emberek nem lesznek bizalommal a kormány iránt, ugye nem ők lesznek az okai, hogy együtt sem sikerült? Ugye nem lesz muszáj örülni, ha kisebb lesz a zsemle? Egyáltalán helyes-e, hogy a leendő miniszterelnök a gazdaság ilyen állapotában nem célszerűsége, hanem elsősorban várható népszerűsége vagy népszerűtlensége alapján ítél meg egy meghozandó döntést?

Tisztelt Ház! Visszatérve a programra. A szerzők csak halvány kísérletet tesznek arra, hogy megjelöljék a program forrásoldalát. A költségvetési kiadások farigcsálása a szöveg szerint sem elegendő erre; az ágazati fejezetek pedig ennek a törekvésnek is kifejezetten ellentmondani látszanak. Az államadósság és az infláció növelését határozottan kizárja a program. Szól még egy lakonikus mondat arról, hogy az ország nettó tőkebevonásra szorul. Végül marad tehát a lakosság fogyasztásának csökkentése adóemelésekkel s a jövedelmek növekedésének visszafogásával.

A program utolsó, talán hangsúlyosnak szánt fejezete szól a társadalmi-gazdasági megállapodásról, mint a fogyasztás visszafogásának politikai feltételéről. A kormány álláspontja szerint az érdekképviselőkkel kötött megállapodás gyakorlatilag a munkavállalókat és a program pénzügyi alapjait érintő minden lényeges kérdésre kiterjed. Ezzel valóban felkerül az i-re a pont. Ha a szociális paktum eltér a Magyar Köztársaság kormányának programjától, akkor a ma itt vitatott dokumentum nem tekintendő másnak, mint a majdan megírandó program piszkozatának. Ha pedig a szociális paktumot aláírandó felek kénytelenek alkalmazkodni a kormányprogramhoz, akkor azt, amit aláírnak, nem megállapodásnak, hanem diktátumnak hívják. Az eddigi történések alapján erre aligha lesznek alkalmasak és hajlandók. Nem a kormány által elkerülhetetlennek deklarált tehernövekedés elosztásáért fognak asztalhoz ülni, hanem azért, hogy az MSZP által vezetett baloldali

koalíciónak a választási kampányban nyújtott támogatásáért benyújtsák a számlát. A kör ezzel be is zárul.

Tisztelt Ház! Végiglapozva a szöveggönyvet, nem teljesen világos, mi fog ebből kisülni: komédia vagy tragédia? Komédiához túlságosan nagy a tét, s ami azt illeti, egy tragédiához sem szívesen szeretnénk asszisztálni. A Fidesz ugyanolyan ellenzéke kíván lenni a most hivatalba lépő baloldali kormánynak, mint amilyen ellenzéke az MDF-kormánynak volt: kemény és következetes, képességeihez mérten szakszerű, pozíciójához mérten méltányos és konstruktív, mindenképpen az ország érdekeit szem előtt tartó s a parlamentáris demokrácia alkotmányos talajáról tapodtat sem tágító, a polgári kormányzás alternatíváját felmutatni szándékozó ellenzék.

Tisztelt Kormánypárti Képviselőtársaim! Roppant hatalom összpontosul most az önök kezében. Demokratikus keretek között szokatlan és a mi alkotmányos ízlésünktől távol álló koalíció az önöké, amelynek legitimitását sem szándékunkban, sem módunkban nem áll elvitatni. Csupán most a kezdetnél szeretnénk önöket figyelmeztetni arra a mérhetetlen felelősségre, amely hatalmukból fakad, abból a hatalomból, amelynek ma gyakorlatilag nincs intézményes korlátja. Önök kényükre-kedvükre változtathatják az alkotmányt s az alkotmányos alapintézményeket; változtathatják meg a választójogi törvényt, a köztársasági elnök jogkörét, az önkormányzati rendszert s az Alkotmánybíróság hatáskörét, nevezhetnek ki bárkit alkotmánybírónak, bankelnöknek, vállalatigazgatónak és így tovább.

Tisztelt Ház! A Fidesz frakciója a kormányprogramot, a kormány mögött álló koalíciót, valamint a miniszterelnök-jelölt személyét nem tudja támogatni, ezért tehát holnap az elnök úr által e tárgyban feltett kérdésre "nem"-mel fog szavazni. Köszönöm figyelmüket. (Taps a jobb oldalon.)